

דו"ח ועדת הקונגרס על פרשת איראן-קונטרס

אורי אבנרי:

סליחות, זווה, האמת!

על השתלטות העניינים ביום הפיצוץ מספר הדו"ח: "בשעה 4.40 אחריצהריים (כלומר: אחרי חצות בישראל), טילפן ראש הממשלה הישראלי פרס ל(שר-המישפטים האמריקאי) מיו. ראש-הממשלה סיפר למיו כי ממשלת-ישראל מודאגת מטענותיו של מיו במסכת-העתונאים שלו, והיא עומדת לפרסם הודעה. ראש-הממשלה פרס אמר שישראל העבירה, נשק הגנה (לאיראן) לפי בקשת ארצות-הברית. הוא גם סיפר למיו שהישראלים לא הכניסו דבר לשום חשבון של הקונטרס. ראש-הממשלה הסביר כי האיראנים הכניסו את הכספים במישרין לחשבון בשווייץ, שהיה שייך לחברה אמריקאית. הוא אמר שישראל התבקשה בשלב מוקדם על-ידי פקידים אמריקאיים, לקבל על עצמה את האשמה במיקרה שמכירות-הנשק (לאיראן) יתגלו, אך אינה מוכנה לקבל על עצמה את האשמה להעברת הכספים לקונטרס.

"עמרים ניר הדגיש את אותם הדברים בשיחה טלפונית עם נורת'. לפי הרישומים של נורת' על אותה שיחה, ניר התלונן באוזניו על ההכרזה של מיו, ושאל על סמך מה אמר מיו את הדברים... ניר אמר לנורת' שאינו יכול לתת גיבוי להכרזה זו. הוא אמר שהכרזות שרה-מישפטים (האמריקאי) ביחס להעברת כספים על-ידי ישראל לחשבונות הקונטרס הן פשוט כוונות." לפי הדו"ח הסופי, ניר צדק. ישראל לא העבירה כספים לקונטרס. הכסף לא עבר דרך ידיים ישראליות

● מיליוני דולארים טיילו

ל זה נכון לגבי השלב השני של העסקות, שהתחיל בינואר 1986, אחרי שהממשלה הדיחה את סוכריה-הנשק הפרטיים והעבירה את הטיפול לידי עמרים ניר במישרן ראש-הממשלה. פחות ברור המצב בשלב הראשון של העסקות, כאשר עסקה בכך השלישייה של יעקב נמרודי, אל שווימר ורודי קימחי, יחד עם הסעודי עדנאן תאשוקג'י והאיראני מאנוצ'ר גורבאניפאר.

נדמה שגם הוועדות של הקונגרס * לא מצאו כאן את ידיהן ורגליהן. הדו"ח מתייחס אל נמרודי ושווימר כאל סוכרי-נשק שרצו להרוויח כסף: "למתווכים בעסקות — גורבאניפאר ואל שווימר ויעקוב נמרודי, סוכרי-נשק ישראלים שהיו גם הם מעורבים במשאומות — היו מניעים כספיים חזקים לשאת ולתת על עסקה שבה יחליפו ידיים כמויות גדולות של נשק וכספים." על היקף העסקים יש בדו"ח גילויים מעניינים. עד כה היה ידוע כי נמרודי-שווימר הבטיחו לאיראנים 100 טילי-הוק. רק 18 מהם סופקו בסופו של דבר לאיראן, שהחזירה 17 מהם. רק טיל אחד נמכר ממש.

הדו"ח מגלה כי נורת' שוחח עם שווימר על עסקה של 600 טילי-הוק לאיראן, שיספקו תוך שלושה-ארבעה ימים. האיראנים הסכימו לשלם עבור טילים אלה מחיר של 300 אלף דולר לטיל. המתווכים שילמו למישרד-הביטחון הישראלי מחיר של 140 אלף דולר לטיל. כלומר: הפרש של 160 אלף דולר טיל. אילו היתה מתבצעת עסקה של 600 טילי-הוק, היה הפרש מגיע ל-96 מיליון דולר.

הפרש דומה היה בעסקה הראשונה, שלא נגעה לטילי נ"מ אלא לטילי נ"ט: טילי תא. ממשלת איראן שילמה לגורבאניפאר 12 אלף דולר לכל טיל כזה. גורבאניפאר הסכים לשלם לישראלים 10 אלפים דולר לכל טיל. מישרד-הביטחון רש 12 אלף, וקבע שזה המחיר שיהיה עליו לשלם כדי למלא שוב את המלאי. אך המתווכים הישראלים (נימרודי-שווימר) אמרו שהם יכולים לשלם רק 6000 דולר עבור כל טיל, כי שאר הכסף דרוש להוצאות-הובלה ולהוצאות אחרות. לבסוף קיבל מישרד-הביטחון שלושה מיליון עבור 504 טילי תא. כלומר: רק כ-5952 דולר לכל טיל.

אחר-כך באה פרשת טילי-ההוק. הדו"ח קובע כי שווימר ונימרודי הבטיחו לאיראנים כי טילים אלה יכולים לירות מטוסים מגביהי-טוס — כלומר, מטוס-יריגול סובייטיים. אך שום טיל מדגם הוק לא היה מסוגל לכך. אחרי שנשלחו 18 הטילים הראשונים, מתוך 80 שהובטחו, גילו האיראנים כי רומזם התרגזו במיוחד מפני שעל הטילים היו מוטבעים מגני-ידיד של צה"ל. הם ירו טיל אחד לנסיון, ותבעו להחזיר את 17 האחרים לישראל. כך נעשה.

נימרודי טען לאחר מכן שהוא רומז על-ידי איש-רכש במישרד-הביטחון, ששלח דגמים לא-נכונים של טילי-הוק. הדו"ח קובע ששום דגם של טילי-הוק לא התאים להבטחה שהובטחה לאיראנים. עסקה מסובכת זו גרמה לתסבוכת כספית עצומה. סוכרי-נשק הועברו אנה ואנה.

גורבאניפאר תבע מיליון דולר לעצמו, וטען כי חמישה מיליון דרושים לו לתשלום שוחד לאיראנים. מובן שאין אפשרות לפקח על כספים שנועדו — באמת או שלא-באמת — לתשלום-שוחד במדינה עוינת.

בסוף הפרשה היו בידי המתווכים הישראליים "עודפי כספים" בסך חמישה מיליון דולר, ואת רוב הכסף שילמו לגורבאניפאר ולמישרד-הביטחון. האם נשאר כסף בידי ישראלים? כמה? מה קרה לו?

● כספים לפעולות-סתר

ל כספים שעברו בידי נימרודי-שווימר היו שתי תוצאות חשובות. מיליון דולר שולמו לחברה אמריקאית של הצמר ריצ'ארד סיקורד ואלברט חכים. סיקורד היה גנרל-בדימוס, בעל עבר באיראן, כמו נמרודי, שעסק באירגון הסיוע לקונטרס. חכים, יהודי איראני-אמריקאי, היה אשף-הכספים שלו. סיקורד היה צריך להעביר את טילי-ההוק מישראל לאיראן, ולשם כך קיבל את המיליון. כאשר הופסקה העסקה אחרי המישלוח הראשון, נשארו בידי סיקורד חכים כ-800 אלף דולר.

נימרודי ושווימר היו נדיבי-לב בצורה מופלאת. הם אמרו לסיקורד שישתמש בכסף באותו-נפשו. כלומר: למטות הקונטרס.

כך נפתחה המסורת של העברת הכספים מעסקות-איראן לקונטרס. נורת' ראה שזה אפשרי, ומכאן והלאה פעל בכיוון זה.

נורת' ראה גם שנשארו בידי הישראלי, "עודפי כספים" מן העסקות הראשונות האלה. לדיבריו נורת', הוא שיער שהכספים האלה הוצאו על-ידי הישראלים "למטרות אחרות" — כלומר לפעולות חשאיות מחוץ לתקציב, שלא היו כפופות לביקורת כלשהי.

קובע הדו"ח: "ארצות-הברית ידעה כי האיראנים משלמים לישראל עבור הנשק מחירים יותר גבוהים

ניסמוץ צ'רצ'יל אמר פעם על אחד מקורמיו, ראש-הממשלה סטאנלי בולדווין: "הג'נטלמן הנכבד נתקל לפעמים באמת, אך ככל פעם הוא נחפו וממשיך בדרכו כאילו לא קרה דבר." זה יכול לקרות גם לממשלת-ישראל.

השכנוע התלוצץ פקיד ממשלתי בכיר: "כאשר התפוצצה פרשת איראן-קונטרס בארצות-הברית, התכנס בירושלים פורום ראש-הממשלה. זה היה מאוחר בלילה. כולם היו עייפים, ולא היה להם כוח להמציא שקרים. אז בלית-כרירה הם פירסמו הודעה שהיתה אמת."

עד כמה שקשה להאמין בדבר, ההודעה ההיא היתה אכן אמיתית. הדו"ח הסופי של ועדת-הקונגרס, שפורסם בשבוע שעבר, מאשר זאת.

לפי שעה, זהו הדו"ח האחרון והסופי. קשה להאמין שעוד יודעו בקרוב פרטים נוספים על פרשה זו. על כן חשובה המסקנה, לגבי ישראל.

יש כאן זיכוי מוחלט. בשני הדו"חות — של הרוב ושל המיעוט — מופיעה ישראל כמדינה שאמרה אמת, שהתנהגה בהגינות ובנאמנות כלפי ארצות-הברית.

● נימרודי והצ'ילבה

נדמה לי שאני האדם היחיד בישראל שקרא את 690 העמודים של דו"ח זה, כשם שקראתי את כל 550 העמודים של דו"ח ועדת-טאואר — חוץ מיעקב נמרודי והצ'ילבה שלו, עמרים ניר. אפשר ללמוד מן הדו"ח הרבה, בייחוד פרטים החבוים בין השורות. יש הרבה פרטים כאלה. לפעמים עיברים שעות וימים, עד שהקורא מבין לפתע את המשמעות של כמה מילים סתמיות, המופיעות בפסוק צדדי.

גם הפעם יש להבין כי הדו"ח אינו עוסק בעיקר בחלקה של ישראל בשערוריה. שני בתי-הקונגרס האמריקאי היו מעוניינים כמעט בלעדית בקביעת אחריותו של הנשיא בפרשה. על כך נחלקו הדיועות בין הרוב והמיעוט. ענייני-ישראל מופיעים רק באורח צדדי, ככל שהם נוגעים לבעיה מרכזית זו. ואילו אנחנו, כישראלים, ארישים לבעיה זו. למי מאיתנו איכפת אם נשיא זקן ולא-חכם ידע או לא

נימרודי (משמאל) עם קצינים איראניים (בימי השאה)
אתה לא יכול לבקש מאמא תרח שחטט לטהראן...

ידע, או ידע למחצה, או לא רצה לדעת, על פעולות הקאבוביים שלו במרתף הבית הלבן? וב"ש, כמו שאומרים.

אך היו בפרשה כמה וכמה נושאים הצריכים לעניין אותנו, מפני שהם נוגעים לממשלת ישראל ולשיטת-הפעולה של המוסדות החשאיים שלנו. חרשתי את הדו"ח כדי לחפש תשובות לשאלות אלה.

● השקר של נורת'

שאלה העיקרית הנוגעת לנו עניינה בכסף.

עם התפוצץ הפרשה, הוריעו האמריקאים שכל הכסף של עסקות הנשק עברו דרך ידיים ישראליות. החל בינואר 1986, היו אלה ידיו של עמרים ניר, יועץ ראש הממשלה (או שימעון פרס) למילחמה בסרור.

ממשלת-ישראל, באותה הודעה לילית חפוזה, הבחישה זאת נמרצות. היא קבעה זאת אך ורק על-סמך דבריו של ניר עצמו.

דו"ח טאואר, בראשית השנה, לא נתן תשובה על שאלה זו, מפני שהוכן בחיפזון. כינתיים בדקו חוקרי-הקונגרס באופן יסודי את המיסמכים, ובייחוד את אלה הנוגעים לחשבונות-הבנק השווייציים, התוצאות הן מוסמכות.

מסתבר כי ברגע הראשון, אחרי ההתפוצצות, כאשר חקר שרה-מישפטים אדוארד מיו את אוליבר נורת' על הכספים, טען זה כי האיראנים שילמו את הכסף לישראלים, וכי הישראלים שילמו לסי-איי-אי ולקונטרס. הוא אמר כי עמרים ניר שלט בחשבונות השווייציים.

מסתבר כי זה היה שקר מוחלט. נורת' המציא שקר זה כשיטה של חיפוי על עצמו ועל חבריו. הוא האמין כי איש לא יעז לחקור פעולות ישראליות, בגלל כוחה האדיר של ישראל בקונגרס ובכלייהתקשורת.

נורת' גם טען כי הרעיון של הסחת "עודפי הכסף" לקונטרס היה המצאתו של ניר. הדו"ח קובע: "זה היה שקר נוסף, שהופרך על-ידי הראיון שבכתב."

* כפי שהעולם הזה כבר קבע בכתבה על איש-השנה עמרים ניר (העולם הזה 21.9.87)
* הוועדה של בית-הנבחרים והוועדה של הסנאט ישובו ופעלו בחקירה זו במשותף, וגם הדו"ח הוא משותף לשתיקה, כשבכל אחת מהן יש רוב ומיעוט.